

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ

Спеціальність: 073 Менеджмент
галузі знань 07 Управління та адміністрування
Кваліфікація: магістр менеджменту

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«Управління навчальним закладом»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Психолого-педагогічний факультет

2020-2021 навчальний рік

Робоча програма з Філософії освіти для студентів
(назва навчальної дисципліни)

спеціальності 073 Менеджмент

Мова навчання _____ українська

Розробник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії РДГУ
Сорочинська Тетяна Адамівна

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії.

Протокол від «30» серпня 2020 року № 6

Завідувач кафедри філософії _____ У.Панчук проф. Панчук І.І.

Робочу програму схвалено методичною комісією факультету

Протокол від «2» вересня року № 4 «20» 20 _____ року

Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого факультету

_____ доц.Сяська І.О.

(прізвище та ініціали)

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»	вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальності: 073 Менеджмент	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		3-й	3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 30% самостійної роботи студента – 70%	Освітній рівень: магістр	20 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		10 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		60 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	
		Вид контролю: залік	
Передумови для вивчення дисципліни – знання з філософії, історії філософії, педагогіки, історії педагогіки			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософія освіти» призначена для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр» психолого-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Зміст курсу орієнтований на забезпечення здобувачів освіти знаннями про становлення сучасних методологічних засад такої галузі дослідження як філософія освіти, яка є основою для здійснення комплексного підходу щодо вирішення проблем сучасної освіти, у першу чергу до виконання завдань її гуманізації.

Предметом навчальної дисципліни є не лише філософське осягнення самого процесу отримання знань, умінь і навичок, але більшою мірою масштабне вивчення здобувачами культурних досягнень та цінностей, покликаних задовольняти потреби сучасної освіти.

Мета курсу є здійснення узагальнення знань здобувачів вищої освіти у сфері освіти на теоретико-методологічному рівні, а також їх залучення до філософського осягнення ідеї освіти, як соціокультурного феномену та вироблення власної світоглядної концепції освіти.

Завдання курсу «Філософія освіти»:

- ознайомлення здобувачів вищої освіти з особливостями предметної ідентифікації філософії освіти та актуальними проблемами, що досліджуються нею;
- сприяння розвитку критичного, креативного та рефлексивного мислення у них;
- формування методологічної компетентності майбутніх фахівців;
- розвиток дослідницької культури фахівців.

3. Очікувані результати навчання

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів освітнього ступеня бакалавра, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті вищої освіти).

Згідно з вимогами Стандарту вищої освіти дисципліна забезпечує набуття здобувачами вищої освіти компетентностей інтегральних, загальних та спеціальних (фахових).

Інтегральна компетентність передбачає здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог.

Загальні компетентності

ЗК2. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК5. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), соціально відповідально і свідомо.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

4. Програма навчальної дисципліни.

МОДУЛЬ I. Концептуальні засади філософії освіти як дослідницької галузі.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Філософське осягнення ідеї освіти.

Тема 1. Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання.

Актуальність «філософії освіти». Розкриття етимологію поняття «філософії освіти», предмет і завдання. Основні причини актуалізації філософії освіти. Значення поняття «творчо-гуманітарний тип особистості». Основні методологічні концепції гуманітарного знання. Методологічна концепція Г. Гадамера. Методологічна концепція гуманітарного знання М. Фуко. Структура філософії освіти. Основна проблема філософії освіти. Концепції освіти як складові структури філософії освіти. Основна функція філософії освіти. Основні аспекти гуманізації та гуманітаризації освіти.

Тема 2. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті.

Розуміння виховання в період матриархату. Виховання на етапі патріархальної родової общини. Перші школи у Західному первісному суспільстві. Перші школи Східної первісної цивілізації. Спартанська система виховання Стародавньої Греції. Афінівська система виховання Стародавньої Греції. Римська система виховання й навчання. Філософсько-педагогічні погляди Сократа. Філософсько-педагогічні погляди Платона. Філософсько-педагогічні погляди Арістотеля та Демокріта. Схоластичні церковні школи Середньовіччя. Система лицарського виховання. Якісні зміни в системі освіти епохи Відродження. Я. А. Коменський про основну мету виховання. Дж. Локк про мету і сутність виховання. Раціоналістичний формалізм виховання К. А. Гельвеція. Концепція природного, вільного виховання Ж.-Ж. Руссо. Педагогічні погляди І.Канта. Філософія і розвиток освіти в епоху Нового часу. Й. Г. Песталоцці – один із новаторів методів та принципів навчання. Історична ретроспектива філософії освіти XIX ст.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Освіта як ідея людини.

Тема 3. Ідея освіти та її феномен.

Ідея освіти та її витoki. Поняття «освіта» та його різні значення. Опосередкована та цілеспрямована освіта. Філософське вчення про людину та його методологічне значення для розвитку освіти. Людинотворча місія освіти. Освіта як ідея людини. Філософська концепція самопізнання. Освіта і духовне народження людини. Освіта як суб'єкт-суб'єктна взаємодія. Феномен освіти. Освіта і культура.

Тема 4. Формування і розвиток освітнього простору.

Ідея університету як ідея єдності науки і освіти. Університет: основні етапи виникнення та розвитку. Суб'єкти освітнього простору. Закономірності розвитку освіти. Освіта і держава. Розвиток освіти як системи. Регіональна і національна системи освіти. Сфера освіти. Національний і глобальний освітній простір. Ідея університету – проєкт втілення ідеальної освітньої форми. Основні суперечності та проблеми розвитку сучасної освіти.

МОДУЛЬ II. Осягнення освіти як цінності.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Духовні виміри людського буття.

Тема 5. Цілі та цінності освіти.

Цілі в освіті. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2021 рік. Філософське розуміння категорії «цінність». Осягнення освіти як цінності. Еволюція ціннісної феноменології освіти. Цінності консерватизму та лібералізму у філософії освіти. Особистісна парадигма в освіті. Вплив зовнішнього середовища на психіку дитини. Духовність – один з інтегруючих елементів суспільства. Роль цінностей у структурі буття особистості. Світоглядні засади особистості – основа педагогічної діяльності. «Золоте правило моралі» та його вплив на розвиток філософії освіти. Біблейські заповіді – основа внутрішнього абстрактного образу особистості. Система освіти, як транслятор норм і цінностей буття. Формування української ціннісно-нормативної моделі.

Тема 6. Національні та загальнолюдські цінності та їх роль у сучасній освіті.

Розуміння цінностей освіти в українській філософії. Морально-етичні засади розвитку освіти. Проблема актуальності змісту освіти. Формування змісту і методів освіти у контексті цілей і цінностей освіти. Українська національна освіта на поч. XVI ст. Письменники-полемісти XVI ст. про українську духовність. Вплив братських шкіл на розвиток філософії освіти. Філософія освіти у Києво-Могилянській академії. Національні традиції української освіти у XVII ст. Філософія освіти Григорія Сковороди. Освіта в Україні і світі (сучасні реалії). Законодавство України про вищу освіту. Сучасна філософія освіти України (принципи, структура, стандарти держави).

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4. Homoeducatus – новий еволюційний тип людини.

Тема 7. Ідеали і результати освіти. Ідеал освіченості. Освічений як інший.

Освіченість та ідеал освіченості в різних філософських концепціях та суспільствах. Homoeducatus – новий еволюційний тип людини. Єдність мети і результатів освіти. Загальна мета і її результати. Проміжна мета і результати освіти: грамотність, функціональна грамотність, освіченість, компетентність, високий рівень культури.

Тема 8. Особистість людини як результат освіти.

Критерії результатів освіти. Якість освіти як критерій освіти. Суспільний вимір результатів освіти. Науково-філософський спосіб сприйняття дійсності. Актуальність науково-філософського способу сприйняття дійсності. Науково-філософський світогляд і факт еволюції: «за» чи «проти»? Синтетична теорія еволюції. Основні функції філософії та науки у формуванні та розвитку науково-філософського світогляду. Роль теорії еволюції у науково-філософському світогляді (класичний і некласичний періоди). Поняття «еволюція» у контексті науково-філософського світогляду. Поняття «буття» у контексті науково-філософського світогляду.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістовних модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма			заочна форма		
	лекції	практ заняття	сам. роб	лекції	практ заняття	сам. роб
МОДУЛЬ I. Концептуальні засади філософії освіти як дослідницької галузі						
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Філософське осягнення ідеї освіти						
Тема 1. Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання	2	2	4			10
Тема 2. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті	4	2	8	2		10
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Освіта як ідея людини						
Тема 3. Ідея освіти та її феномен	2	2	8	2		10
Тема 4. Формування і розвиток освітнього простору	2		10			10

Разом за змістовним модулем	10	6	30	4		40
МОДУЛЬ II. Осягнення освіти як цінності						
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3. Духовні виміри людського буття						
Тема 5. Цілі та цінності освіти	2	2	4	2		12
Тема 6. Національні та загальнолюдські цінності та їх роль у сучасній освіті	2		8		2	10
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 4. Homoeducatus – новий еволюційний тип людини						
Тема 7. Ідеали і результати освіти	4	2	8			10
Тема 8. Особистість людини як результат освіти	2		10			10
Разом за змістовним модулем	10	4	30	2	2	42
ІНДЗ						
Усього годин	20	10	60	6	2	82

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання	2
2	Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті	2
3	Ідея освіти та її феномен	2
4	Цілі та цінності освіти	2
5	Ідеали і результати освіти	2
Разом		10

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання	4
2	Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті	8
3	Ідея освіти та її феномен	8
4	Формування і розвиток освітнього простору	10

5	Цілі та цінності освіти	4
6	Національні та загальнолюдські цінності та їх роль у сучасній освіті	8
7	Ідеали і результати освіти	8
8	Особистість людини як результат освіти	10
Разом		60

Засоби діагностики результатів навчання (засобами оцінювання та методами демонстрування результатів можуть бути: тести, реферати, написання творчого есе, презентації).

8. Критерії оцінювання результатів навчання.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
33-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни «Філософія освіти»

Поточне тестування та самостійна робота								ІНДЗ	Сума
Змістовий модуль I				Змістовий модуль II					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	10	100
10	20	10	10	10	10	10	10		

- T 1. Філософія освіти: її роль та місце в системі філософського знання
- T 2. Філософське розуміння сутності освіти в історичному контексті
- T 3. Ідея освіти та її феномен
- T 4. Формування і розвиток освітнього простору
- T 5. Цілі і цінності освіти
- T 6. Національні та загальнолюдські цінності та їх роль у сучасній освіті
- T 7. Ідеали і результати освіти.
- T 8. Особистість людини як результат освіти

10. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Предмет «філософія освіти» у вашому розумінні.
2. У чому полягає стратегічна мета філософії освіти?
3. Ваше розуміння філософсько-антропологічної методології у сфері освіти.
4. Ціннісна феноменологія освіти.
5. Основні характеристики планетарно-космічного типу особистості.
6. Концепції філософії освіти.
7. Образ людини майбутнього у вашому розумінні.
8. Основні методологічні концепції гуманітарного знання.
9. Структура філософії освіти.
10. Виховання у первісному суспільстві. Перші школи світової цивілізації.
11. Феномен античної філософської школи.
12. Філософсько-педагогічні погляди Сократа, Платона, Арістотеля та Демокріта.
13. Християнство та інститут освіти в епоху Середніх віків.
14. Ідея університету – проект втілення ідеальної освітньої форми.
15. Розвиток філософії освіти в епоху Відродження і Нового часу.
16. Історична ретроспектива філософії освіти XIX ст.
17. Загальнолюдські цінності і розвиток освіти.
18. Внутрішні і зовнішні функції освіти.
19. Ідея освіти та її витоки.
20. Поняття «освіта» та його значення.
21. Опосередкована та цілеспрямована освіта.
22. Філософське вчення про людину та його методологічне значення для розвитку освіти.
23. Людинотворча місія освіти. Освіта як ідея людини.
24. Філософська концепція самопізнання.
25. Освіта і духовне народження людини.
26. Освіта як суб'єкт-суб'єктна взаємодія
27. Феномен освіти.
28. Освіта і культура.
29. Цілі в освіті.
30. Філософське розуміння категорії «цінність».
31. Осягнення освіти як цінності.
32. Цінності консерватизму та лібералізму у філософії освіти.
33. Особистісна парадигма в освіті.
34. Розуміння цінностей освіти в українській філософії;
35. Національні й загальнолюдські цінності та їх роль у сучасній освіті;
36. Морально-етичні засади розвитку освіти;

37. Проблема актуальності змісту освіти;
38. Формування змісту і методів освіти у контексті цілей і цінностей освіти.
39. Інновації в сучасній освіті.
40. Філософія освіти та людина.
41. Філософія освіти та культура.
42. Філософія освіти та мистецтво.
43. Суспільний потенціал і самореалізація особистості.
44. Вплив на розвиток освіти поглядів М. Коперніка і Дж. Бруно.
45. Августин Аврелій та його погляди на виховання.
46. «Дух нації» В. Гумбольта.
47. Вплив ідей М. Монтеня на формування філософії освіти.
48. Педагогічна антропология К. Ушинського.
49. Філософська антропология М. Шелера.
50. Уявлення Гете про сутність виховання.
51. Міркування про формування особистості Л. Толстого.
52. Товариство «Просвіта» і його діяльність.
53. Розвиток філософської думки та освіти в Київській Русі.
54. Традиційні уявлення та вірування українців.
55. Родовід – сучасне відношення в суспільстві. Національні ознаки родоводу.
56. Ідеал освіченості. Освічений як інший. Освіченість та ідеал освіченості в різних філософських концепціях та суспільствах.
57. Homoeducatus – новий еволюційний тип людини.
58. Єдність мети і результатів освіти. Загальна мета і її результати. Особистість людини як результат освіти.
59. Критерії результатів освіти. Якість освіти як критерій освіти. Суспільний вимір результатів освіти.
60. Поняття освітнього простору. Формування освітнього простору.
61. Суб'єкти освітнього простору. Закономірності розвитку освіти.
62. Освіта і держава. Розвиток освіти як системи. Регіональна і національна системи освіти.
63. Сфера освіти. Національний і глобальний освітній простір.
64. Основні суперечності та проблеми розвитку сучасної освіти.

11. Завдання для аудиторної індивідуальної роботи

1. Предмет «філософія освіти» в вашому розумінні.
2. У чому полягає стратегічна мета філософії освіти?
3. Ваше розуміння філософсько-антропологічної методології у сфері освіти.
4. Основні характеристики планетарно-космічного типу особистості.
5. Образ людини майбутнього у вашому розумінні.
6. Значення Біблії в розвитку філософії освіти.
7. Загальнолюдські цінності і розвиток освіти.
8. Внутрішні і зовнішні функції освіти.
9. Суттєвість революції у освіті та її наслідки.
10. Інновації у сучасній освіті.
11. Філософія освіти та людина.
12. Філософія освіти та культура.
13. Філософія освіти та мистецтво.

14. Суспільний потенціал і самореалізація особистості.
15. Вплив на розвиток освіти поглядів М. Коперніка і Дж. Бруно.
16. Августин Аврелій та його погляди на виховання.
17. «Дух нації» В. Гумбольта.
18. Вплив ідей М. Монтеня на формування філософії освіти.
19. Педагогічна антропологія К. Ушинського.
20. Філософська антропологія М. Шелера.
21. Уявлення Гете про сутність виховання.
22. Міркування про формування особистості Л. Толстого.
23. Товариство «Просвіта» і його сучасна діяльність.
24. Філософські аспекти 300-річчя безперервної освіти на Переяславщині.
25. Розвиток філософської думки та освіти в Київській Русі.
26. Традиційні уявлення та вірування українців.
27. Родовід – сучасне відношення в суспільстві. Національні ознаки родоvodu.
28. Суть науково-філософського способу взаємодії людини з навколишнім матеріальним світом.
29. Окрім синтетичної теорії еволюції, які інші теорії еволюції Вам відомі? Назвіть їх сильні і слабкі сторони порівняно з синтетичною теорією.
30. Назвіть сильні та слабкі сторони синтетичної теорії еволюції. Чи в змозі вона повністю пояснити процес розгортання світу і чому?
31. Чи можливий на Вашу думку повноцінний розвиток науки без філософії або філософії без науки? Обґрунтуйте.
32. Наскільки тотожні поняття «суть» і «матерія»? Чи можливо говорити про одне з них крізь призму іншого? Обґрунтуйте.
33. Чи можливо зіставити поняття «еволюція» та «буття»? Проаналізуйте етимологію даних понять.
34. Охарактеризуйте три основні закони, що покладено в основу буття. Чи достатньо цих законів для наукового опису буття світу? Запропонуйте свій перелік законів.
35. Чи вважаєте Ви обґрунтованим введення в групу фундаментальних законів буття закон Хазена? Аргументуйте.
36. Чи здатний на вашу думку педагог із релігійним чи міфологічним типом світогляду об'єктивно донести до учнів науково-філософське бачення світу? Аргументуйте.
37. Які, окрім духовності, інтегруючі сили об'єднують індивідуальності в суспільство?
38. Ціннісно-нормативна специфіка української культури.
39. Загальні риси і відмінності духовного розвитку російського та українського народів.
40. Три світоглядні питання І. Канта і їх актуальність в сучасному бутті.
41. «Золоте правило моралі» та його актуальність у сучасному способі життя.

Теми рефератів

1. Реферативний виклад праці А. Запісоцького. Освіта: філософія, культурологія, політика.
2. Формування планетарно-космічного типу особистості: основні етапи.
3. Антон Макаренко: примус як необхідний аспект системи освіти і виховання.
4. Філософія освіти крізь призму творчості Василя Сухомлинського
5. Навчання і виховання в буддійській філософській традиції.
6. Філософія та освіта у філософських школах Стародавньої Греції.

7. Християнська філософія й освіта періоду патристики.
8. Християнська філософія й освіта періоду схоластики.
9. Філософія освіти епохи Відродження.
10. Філософія освіти І. Канта.
11. Філософсько-педагогічні погляди Г. Гегеля.
12. Особливості освіти в часи українського бароко.
13. Педагогічна система А. Макаренка: основні характеристики.
14. Педагогічна система В. Сухомлинського: основні положення та характеристика.
15. Поняття «Життєвий порив» у концепції філософії життя Анрі Бергсона.
16. Роль українських учених в становленні синтетичної теорії еволюції.
17. Сучасні природничо-наукові концепції структури матерії.
18. Фундаментальні закони, які покладено в основу існування світу.
19. Науково-філософське поняття світу і креаціонізм: основні характеристики та перспективи розвитку.
20. Ціннісно-нормативна специфіка слов'янської культури.
21. Іван Ільїн «Шлях духовного оновлення».
22. Іммануїл Кант і його відповідь на питання «Що таке людина?».

12. Рекомендована література

1. Американська філософія освіти очима українських дослідників: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, (22 грудня 2005 р.). – Полтава: ПОШПО, 2005. – 281 с.
2. Арістотель. Нікомахова етика / Арістотель. – К.: Аквілон-Плюс, 2002. – 479 с.
3. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту / В. П. Андрущенко – К., 2004.
4. Афанасьев В. Г. Проблема целостности в философии и биологии / В.Г.Афанасьев – М.: «Мысль», 1964. – 416 с.
5. Афанасьев В. Г. Мир живого: системность, эволюция и управление / В.Г.Афанасьев – М.: Политиздат, 1986. – 334 с.
6. Базалук О.О., Юхименко Н.Ф. Філософія освіти: Навчально-методичний посібник. – Київ, 2010. – 164с.
7. Бичко А. Національні аспекти філософської освіти в Україні / Ада Бичко // Філософія освіти: Науковий часопис. – 2005. – № 1. – С.210-229.
8. Буряк В. В. Методологические указания к изучению дисциплины «философия образования» / В. В. Буряк – Симферополь, 2002. – 19с.
9. Ваховский Л. И. Западноевропейская философия воспитания эпохи просвещения / Л. И. Ваховский – Луганск: Альма-Матер, 2000. – 290с.
10. Гадамер Х. Г. Истина и метод / Х. Г. Гадамер – М.: Прогресс, 1998. – 700с.
11. Гельвецій К. А. Про людину, її розумові здібності та її виховання / К.А.Гельвецій – К.: Основи, 1994. – 415с.
12. Горський В. С. Історія української філософії: Навчальний посібник / В. С. Горський – К.: Наукова думка, 2001. – 375с.
13. Григорій Сковорода. Повне зібрання творів: [у 2 т.] / Григорій Сковорода – К., 1973.
14. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века. (В поисках практико-ориентированных образовательных концепций) / Гершунский Б. С. – М.: Изд-во «Совершенство», 1998. – 608 с.

15. Гусинский Э. Н. Введение в философию образования / Гусинский Э. Н., Турчанинова Ю. И. – М.: Издательская корпорация «Логос», 2000. – 224 с.
16. Даль В. И. Толковый словарь живого великого русского языка: Современное написание : в 4 т./ В. И. Даль – М.: Астрель. АСТ, 2003 – Т.4. – С. 883.
17. Даль В. И. Толковый словарь живого великого русского языка: Современное написание: в 4 т. / В. И. Даль – М.: Астрель. АСТ, 2003 – Т.2. – С. 1008.
18. Запесоцкий А. С. Образование: философия, культурологика, политика / А.С.Запесоцкий – М.: Наука, 2002. – 456 с.
19. Казначеев В. П. Космопланетарный феномен человека: Проблемы комплексного изучения / Казначеев В. П., Спиринов Е. А. – Новосибирск: Наука. Сиб. отд-ние, 1991. – 304 с.
20. Калюжний Антуан Ежен. Філософія серця Григорія Сковороди. Філософ без певної системи / Антуан Ежен Калюжний // Сковорода Григорій: Дослідження, розвідки, матеріали. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 288-312.
21. Кассирер Эрнст. Избранное: Индивид и космос / Э. Кассирер – М.: СПб.: Университетская книга, 2000. – 654 с.
22. Кашуба М. Григорій Сковорода в контексті доби Просвітництва / Марія Кашуба // Григорій Сковорода – джерело духовної величч і сучасність. – Тернопіль, 2007. – С. 6-13.
23. Конституція України: гарант захисту прав людини [авт. Тексту М. Ф.Степко, Я. Я. Болюбаш та ін.]. – К.: Знання, 2006. – 22с. – (Рекомендації... першої лекції).
24. Костомаров Н. Южная Русь в конце XVI в./ Н. И. Костомаров – К., 1989. – (Исторические произведения. Автобиография).
25. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С.Ф.Клепко– Полтава: ПОППО, 2006. – 328 с.
26. Клепко С. Ф. Конспекти з філософії освіти / С. Ф. Клепко – Полтава: ПОППО, 2007. – 424 с.
27. Койре А. Очерки истории философской мысли (О влиянии философских концепций на развитие научных теорий) / Койре А.; [пер. с фр.]. – М.: Прогресс, 1985. – С.14-15.
28. Коменский Я., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. Педагогическое наследие. – М.: Педагогика, 1989. – 416 с.
29. Кримський А. Ю. Російсько-український словник правничої мови / Кримський А. Ю.; [за ред. К. Церкевича і В. Павловського]. – Нью-Йорк, 1984. – С.94. – (2-е доп. вид.).
30. Левківський М. В. Історія педагогіки / М. В. Левківський – К., 2003. – 360 с.
31. Лозко Г. Українське народознавство / Галина Лозко – К., 1995. – 367 с.
32. Лутай В. Про стан розробки концептуальних засад філософії освіти в Україні та їх впровадження в педагогічну практику / В. Лутай // Філософія освіти: Науковий часопис. – 2005. – №1. – С.30-36.
33. Макаренко А. Педагогическая поэма. Роман / Антон Макаренко – К.: «Веселка», 1986. – 604 с.
34. Макаренко А. Флаги на башнях / Антон Макаренко – М.: Правда, 1983.– 480 с.
35. Микитась В. Давньо-українські студенти і професори / Василь Микитась – К., 1994. – 288 с.
36. Михальченко М. Філософія освіти і соціокультурна теорія / Михальченко М. // Філософія освіти: Науковий часопис. – 2005. – №1. – С. 38-50.
37. Микешина Л. А. Философия познания. Polemicheskie glavy / Л. А. Микешина – М.: Прогресс-Традиция, 2002. – 624 с.

38. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України: Мон. – К.: Педагогічна думка, 2007.– 257 с.
39. Ніколаєнко С. Я б не поспішав посипати голову попелом / Ніколаєнко С. // Дзеркало тижня. – 12.03.2005.
40. Нічик В. М. Києво-Могилянська академія і німецька культура / В. М. Нічик – К.: Український центр духовної культури, 2001.
41. Пищулин Н. П. Філософія образования / Пищулин Н. П., Огородников Ю. А. - М.: Центр инноваций в педагогике /Москомобразования/ МГПУ, 1999. – 234 с.
42. Рассел Б. Історія західної філософії / Бертран Рассел – К.: Основи, 1995. – 759 с.
43. Стратій Я. Сквородинівське розуміння освіти в світлі концепції «внутрішньої людини» / Ярослава Стратій // Скворода Григорій: ідейна спадщина і сучасність. – К., 2003. – С.348 – 360.
44. Сухова Н. М. Становлення методологічних засад філософії освіти як пріоритетної галузі гуманітарного знання: дис. ... кандидата філос. наук / Н. М. Сухова – К., 2001.
45. Сухомлинский В. А. О воспитании / Сухомлинский В. А.; [сост. и авт. вступит. очерков С.Соловейчик]. – М.: Политиздат, 1985. – 270 с. – (5-е изд.).
46. Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія: у 2 ч. / [відп. ред. В. М. Нічик]. – Ч.2. – К.: Наукова думка “Основи”, 1995.
47. Філософія: Навчальний посібник / [наук. ред. І. Ф. Надольний] – К.: Вікар, 1999. – 622с. 12. Хамітов Н. В. Історія філософії: Проблема людини / Хамітов Н. В., Гармаш Л., Крилова С. – К.: Наукова думка, 2000. – 272с.
48. Філософія освіти: навчальний посібник / [за заг. Редакцією В.Андрущенка]. – К.: Вид-во НПУ імені Н.П.Драгоманова, 2009. – 328 с.
49. Федів Ю. О. Історія української філософії / Федів Ю. О., Мозгова Н. Г. – К.: Україна, 2001. – 510с.
50. Фуко М. Слова и вещи: археология гуманитарных наук / Фуко М. – М.: Прогресс, 1977. – 488с.
51. Черепанова С. А. Людина культури у творчому синтезі філософії освіти та мистецтва: перспективи ХХІ століття / Черепанова С. А. // Гуманітарні науки. – 2001. – С.34–52.
52. Шинкарук В. Проблеми філософії культури в творчості Г. Сквороди / Володимир Шинкарук // Скворода Григорій: Образ мислителя. – К., 1997. – С.6-11.

Інформаційні (інтернет) ресурси

1. Базалук О.О., Юхименко Н.Ф. Філософія освіти: Навчально-методичний посібник. URL: https://moskalik.at.ua/inshi/filosofija_osviti.pdf
2. Філософія освіти: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Андрущенка, І. Передборської. URL:<http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4052/1>
3. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті. URL: <https://studfile.net/preview/5512543/>